

Molnár Miklós

MÁKOS TÉSZA KOVÁSZOS UBORKÁVAL*(A Magyar novellák sorozatból)*

„Éljen a rabszolgaság! Éljen Übü papa”

(Alfred Jarry)

Hajdanában-danában („az idő akkoron szép folyással vala”), az üveg-hegyeken innen, az Ópicsarácán túl, ahol a kurta farkú malac túr, s ahol a tetűt meg a bolhát rézpatkóba verik, volt egyszer egy kaporszakállú megmondóember, aki *Logikai-bölcséleti elménckedés* címmel írt egy furfangos kis könyvecskét. A furfangos kis könyvecske arról ugyan nem szólt, hogy mit jelent, ha az ember lánya döggkeselyűkkel álmodik, vagy álmában ő maga válik döggkeselyűvé, mindamellett igen magvas elmeszüleményekkel hozakodott elő: „minden mondat azonos értékű”, „a logika nem tan, hanem a világ tükröképe”, „a világ és az élet egy”, „a világ tények, nem pedig dolgok összessége”, „nyelvem határai világom határait jelentik”, „hogy holnap fölkel a nap, ez csupán föltevés; magyarán nem *tudjuk*, csakugyan fölkel-e”, „amiről nem beszélhetünk, arról hallgatnunk kell”, „minden, amit egyáltalán leírhatunk, lehetne másképp is”, „amit leírhatunk, az meg is történhet”. No, ez már döfi! Megtörtént dolgokat meg nem törtéنتé írhatunk át, visszamenőleg személyeket és eseményeket iktathatunk ki a történelemből... Nosza, rajta, jó katonák, igyunk egészséggel, menjen táncba ki-ki köztünk az ő jegyesével! Húzzátok, cigányok, kivilágos kivirradtig! Ez biz’ akkor is döfi, ha az utoljára idézett magvas sziporka így folytatódik: „és amit az okság törvénye kizár, azt nem is írhatjuk le”. Mi azonban leírjuk, az okság törvénye meg elmehet a búsba:

Dörgicsei Gáspárné mindszenkállai parasztasszony lovas kocsin hordta a tejet a tapolcai piacra. Aranka, Dörgicseiné csitri lánya sokszor rimánkodott az anyjának, hogy hadd vihesse be ő a tejet Tapolcára, de soha nem kapott rá engedélyt, kivált mióta híre járt, hogy egy vándorcirkusból megszökött a Kilimandzsáró nevű hím gorilla, és a Balatonfelvidéken kóborol.

Hanem egyszer megbetegedett az asszony, és napokig nem kelhetett föl az ágyából. Mit volt mit tennie, kénytelen volt megengedni, hogy Aranka vigye be a tejet a tapolcai piacra. Mielőtt útjára bocsátotta a nyú-

lánk, szöszske, ígéretesen bimbózó keblű leányt, elhalmozta intelmekkel: – Fontold meg jól, mibe fogsz! Válaszd meg az eszközöket okosan! Munkálkodj fáradhatatlanul! És ha mindent megtettél, amit erőd és körülményeid engednek, nem vádolhatod magad, még ha óhajtásodnak nem felel is meg az eredmény. – Végezetül a lelkére kötötte: – Aztán nehogy fölengedj valakit a szekérre, hallod-e, lelkem, édes lányom! Attól a kóbor gorillától meg pláne óvakodjál!

– Sose féltsen engem, kedves édesanyám! – rikkantotta Aranka. Hámba fogta a két almásderest, szénát rakott a saroglyába, fürgén a bakon termett, olyan cifrát csördített az ostorral, hogy hét vármegye meghallotta (egy kisgolya kiesett a fészkeből ijedtében, a környék összes kutyái veszett ugatásba fogtak, azonnali harci készültséget rendeltek el a Bakonyban állomásozó katonai alakulatoknál, a Dörgicseiék eresze alatt lakó fecskepár pedig azonmód Ukrajnába költözött), elkurjantotta magát – Gyia, nye! –, és a szekér útnak eredt. Végiggördült Mindszenkállán, kiért az országútra, aztán áthaladt Gyulakeszin is, és egykettőre beért Tapolcára. Aranka az utolsó csöppig eladta a tejet, és dolgát jól végezve, déli harangszókor hazafelé indult. Nekieresztette a gyeplőt, hagyta a lovakat, hadd szaladjanak. A szíve telides-teli volt jó érzések lobogó kis rőzselángjaival. Az élet szent, ifjonti örömét érezte pezsdülni minden porcikájában.

Tapolca határában kerekedett egy kerek dombocska, azon növekedett egy édes almafa. Az almafa (vagylagos lehetőségek: eper / dió / galagonya / vadkörte / madárcseresznye / vadgesztenye / hárs / platán / juhar / szil / éger / kóris / nyír / gyertyán / cser / tölgy / bükk / cédrus / páfrányfenyő / jegenyenyár / kaliforniai mamutfenyő) alól egy öltönyös, kalapos úrféle lépett a szekér elé, megragadta a lovak zabláját: – Hő-ha! Meg ne ijedj, szép szöszske leánya: sem ördög nem vagyok, sem pedig kísértet! –, és kérte a lányt, hogy vegye föl a kocsijára. Arankának nem akaródzott kötélnek állni; anyja intő szavai jártak az eszében. De az úrféle addig puhította, míg meg nem esett rajta a szíve – tolnak csóstul, egymás hegyén-hátán a laptop (magyarul *hajtetű*: ’hajlítható tetejű’) billentyűzetét püfölgő ujjbegyeink alá a magyar nyelv ízesnél ízelesebb fordulatai –, és meg nem engedte neki, hogy mégiscsak fölszálljon. Az ismeretlen utas a bakra telepedett, és savanyú képpel, szótlanul pöffeszkedett Aranka mellett, mint a nyársat nyelt pulykakakas. Borzasztóan meg volt illetődve a süldő lányka sugárzó egészségétől, szépségétől és üdeségétől. A lovak, Ráró, a rudas és Rigó, a nyerges csöndesen kocogtak az országúton, időnként – a „Megismerni a kanászt

cifra járásáról” kezdetű kanásznóta ritmusát kiverve – egymáshoz kocantak az üres tejeskannák. Egyszer csak fuvolázó kappanhangján megszólalt az idegen: – Nyilvánvaló igazság, hogy minden ló egyenlőnek születik, és mindnyájukat elvitathatatlan jogokkal ruhazza föl a természet: az élethez, a szabadsághoz és a boldogságra törekvéshez való joggal. – „Jeszusom, ennek nincs ki a négy kereke!” – gondolta megszeppenve Aranka.

Ahogy közeledtek Gyulakeszihez, a savanyú képű utas – se szó, se beszéd – kikapta a lány kezéből a gyeplőt meg az ostort, és gyorsabb nyargalásra nógatta a két almásderest. Aranka majd’ bepisilt, úgy elfogta a félsz. A megvadult lovak száguldottak, mint a fergeteg. A süldő lányka elcsukló hangon könyörgött a kappanhangú idegennek, hogy hagyja abba, a Krisztus szerelmére, de az rá se hederített, hanem csak hajszolta a lovakat ész nélkül. Fölágaskodott az ülésről („ha állandóan egy helyben ülsz, bünt követsz el a szentlélek ellen”), és belebőmbölte a világba:

Polgártársak, barátaim, rómaiak!
Elöttem a Nap, mögöttem az éj,
fölöttem a menny, alattam a tenger.
Hátamon a zsákom, zsákomban a mákom,
mákomban a rákom, kirágta a zsákom.
Szaladjunk, hadd lobogjon a hajunk!
Olyan szeretnék lenni minden népek
közt a föld kerekén, mint akik
vad lovakon, véres homlokkal
száguldoznak az éjszakában, s hajukat
lobogtatja a veszett vágatás keltette szél.
A Kárpátoktól le az Al-Dunáig
egy bős üvöltés, egy vad zivatar!

Gyulakeszi határában aztán, hogy a nyavalya törje ki, megtörtént a baj: megrepedt és levált a szekér egyik hátsó kereke. Az idegen megállította a lovakat, és leszállt a kocsiról, hogy megállapítsa, mi a helyzet. Aranka nefelejcskék szempárja elzöldült és szikrákat hányt. Dühében sírva fakadt; elhagyta a béketúrás („Agyó, szösz!”), mondta a béketúrás, és távolodtában még sokáig integetett), és cefetül legorombította az utast. Legszívesebben megcsapdosta volna az ostorral: „Nesze, te madáríjesztő, hörpints valódi világot, habzó éggel a tetején!” A savanyú képű úrféle hiába próbálta lecsillapítani. Látva, hogy a tüneményes kis

fúria egyre jobban belelovalja magát a szapulásába, sarkon fordult, kalapját a szemére, nyakát a vállai közé húzta, és beiszkolt a közeli Bivalykorty csárdába. „Nem is sejti ez a szeleburdi, hogy egy mindenható istenséget, Patagónia királyát, Nakonxipán herceget, Meslohes grófját, a patafizika és a szifiliztika professzorát pocskondiázza, aki játszva teremt akkora követ, amelyet maga sem bír fölemelni, kénye-kedve szerint fölfüggesztheti az okság törvényét, meg nem történtté teheti, ami megtörtént, s aki emberek sokaságát gyilkolta már meg, és most is csak vérengzésen, koncoláson, gyilkosságon, agykilocsantáson jár az esze...”

Ráró, a rudas ló („Most zendít rá a rezesbanda!”), rikoltotta Aranka a csárda felé iramodó idegen után eresztett egy takarosan megformált, tekervényesen recsegő fingot, aminek akkora volt az ereje, hogy lesodorta a fejről a kalapot. Akkor látszott csak, hogy kopasz az istenadta, mint a szopott gombóc. A légáramlás törvényei elismerően csettintettek: az almásderesből távozó orkánszerű végbélszél ugyanis udvariasan megkerülte Arankát, hogy annál hevesebben találhassa telibe Patagónia királyának, Nakonxipán hercegének, Meslohes grófjának, a patafizika és a szifiliztika professzorának tökfödőjét.

Szerencsére arra szekerezett Dörgicseiék egy nemesgulácsi ismerőse, és kölcsönadta a saroglyájába erősített tartalék kereket. A nemesgulácsi ismerős szaporán kereket cserélt Aranka kocsiján, és a lány folytathatta útját Mindszentkállá felé.

Az anyja rettentően dühbe gurult, mikor értesült a szerencsétlenségről, és a sárga földig lehardta Arankát a szófogatatlansága miatt. – Lesheted, lelkem, édes lányom, hogy még egyszer rád bízom a szekeret meg a tejet!

Mindez egy szombati napon történt. Márpedig a verebek is csipelik, hogy kedden, csütörtökön és szombaton a Sátán igazgatja a világegyetemet, mégpedig a kvantumelmélet szerint (hétfőn, szerdán és pénteken az Isten van soron: ő a hullámelmélet szerint működteti a mindenséget, vasárnaponként pedig, az Isten és a Sátán pihenőnapján, egy özvív előtti traktorból kiszerelt és erre a célra megbuherált motor segítségével, mindenféle elméletre fittyet hányva, Káposzta Kristóf csongrádi ezermester).

Harmadnap Dörgicsei Arankának szóló vastag, lepecsételt levéllel állított be hozzájuk a postás. Az asszony meg a lánya se látott, se hallott izgalmában, mikor föltépték a borítékot. Egy köteg papírpénz, tekintélyes summa hullott ki belőle, meg egy névjegy, hátfelén ezzel a mondat: „Történt, ami történt, ne kérdezd az okát, gondoldj a rózsára!”

Volt nagy ijedelem, mikor kiderült, ki volt az ismeretlen, aki fölkéredzkedett a szekerükre. A kár ugyan többszörösen megtért, de Arankában meghűlt a vér, mikor eszébe jutott, milyen szidalmakat vagdosott az ismeretlen utas fejéhez. Bánhatta már a meggondolatlan szavait! Bár csak inkább Kilimandzsárót, a gorillát engedte volna föl a szekérre! Meg volt róla győződve, hogy előbb-utóbb érte jönnek, bilincsbe verik, és elhurcolják. De nem így történt. Arankának egyetlen haja szála sem görbült. Az eset miatt, amely minden részletében mélyen beivódott az emlékezetébe, soha nem zaklatta senki.

Késő öregségéig, miközben folyton tágult a szakadék a születésekor megígért élet meg a körülmények hatalma által rákényszerített élet között – ekkoron már nem vala oly szép folyással az idő –, gyakran idézte föl a történeteket a gyerekeinek meg az unokáinak (és soha nem sejtett föl benne, hogy a kalapos idegenben a szőnyeg alá söpört „másik én”, az *animus*, az árnyék, az ő „belső férfija” öltött testet, miként a Bivalykorty csárdába beiszkoló úrféle Aranka személyében találkozott a „belső nővel”, az *animával*, szőnyeg alá söpört másik énjével, önnön árnyékával). Olyankor mindig ott motoszkált Aranka fejében a hátborzongató gondolat: hátha csak megfélemedtek róla, és egy napon letartóztatják, hogy könyörtelenül számadásra vonják. Csakhogy – a jelenkort komolyan összevetve a messze jövővel – nem is ostorral, hanem korbáccsal várta volna őket, hogy megtegye, amit annak idején elmulasztott. Mert talán nemcsak az ő sorsa, gondolta Aranka, hanem a fajtájáé is másként fordul, s a haza fényre derül, ha nemcsak szidalmakkal küldi el a pokolba: „Az égi madarak legyenek anyáid, az erdei vadak szerteszaggassanak, a húsodat ágról ágra hányják!”, hanem addig ostorozza, amíg rá nem hül a bőr a körülmények hatalmát az okság otromba törvénye folytán akkoriban megtestesítő főnacsalnyikra.

Hogy kire? Negyvennégyes volt a folyton izzadó lúdtalpas lába, csipke alsóneműt viselt, szeretett sakkozni, bridzsezni csak szeretett volna, de nem tudott, sihederkorában vécépapírra írt anarchista verseit elküldte egyszer Kassák Lajosnak, és ezt a választ kapta: „Uram, jó volna, ha lenne ma Petőfink és Adynk, segítenének eloszlatni a ködöket, szétkiáltanák a szenvedők panaszait, az igazságosság és a szabadság eszményének nevében nyílt kiállásra buzdítanák az alakoskodókat és alkalmazkodókat”, rettentően szeretett volna balett-táncos lenni, de nem vált be a lúdtalpa miatt, ugyanezért lovas tengerésznek sem kellett, pedig úgy tudott fejen állni, mint senki más, akármikor hibátlanul elfütyülte Rossini *Tell Vilmos* című operájának nyitányát, terített asz-

talokról úgy tudta lerántani az abroszt, hogy tányérok, tálak, poharak meg se rezzennek, anyanyelvi szinten beszélt ószlávul és katalánul, szüntelenül lázadt és lázított a kétszer kettő négy zsarnoksága ellen, semmilyen vallásban nem lelt nyugalomra, a vallások szent iratait, így vélte illendőnek, az illemhelyen tanulmányozta, a szükség megszabta adagokban, az elolvasott lapokat kitépve, és velük törölve ki a fenekét, legszívesebben Schopenhauer, Lenin, Hašek és B. Traven írásait bújtá, Kafkától kilelte a hideg, Joyce-tól fölfordult a gyomra, legkedvesebb költői Baudelaire, Heine, Pessoa és Majakovszkij voltak, imádtá Wagner-t és Satie-t, Schönberg-től falra mászott, a darás metéltet baracklevárral, a mákos tézsztát kovászos uborkával szerette, kapadohányból maga sodorta cigarettát szívott, utált borotválkozni, úszni nem tudott, mert víziszonya volt, kinyomott emberi szemek halmaza díszelgett egy meissenai porcelántálban a főnacsalnyiki íróasztalán... „A nagy időn se lesz hozzá hasonló.”

Ha kíváncsiak vagytok rá, hogy kicsoda ő, nézzetek tükörbe. Ő néz vissza rátok: *tat tvam asi*, ez vagy te!

Mielőtt fölkapnátok a vizet, amiért emlékeztetve vagytok a lét és minden létező misztikus egységére („Van persze kimondhatatlan: a misztikus, ami *megmutatkozik*”), vegyétek eszetekbe, hogy ez patagóniai meskete, nakonxipáni bohóság, szavak helybenfutása csupán; fölösleges játék, céltalan erőpazarlás, kelekótya alakok magánügye. Vagy mégsem? Gondoljatok a rózsára...!

Kortárs, 2017/6.